

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN TALEPLERİ VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞINDA DEĞİŞİM

2 Nisan 2026

Yıldırım Koç

Türkiye'de Kemalist milliyetçiliğin kenara itilip ABD'den medet uman bir milliyetçilik anlayışının (milliyetçi-mukaddesatçılığın) hakim kılınmasında ve halkın "sağcı" – "solcu" diye bölünmesinde, Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'ye yönelik düşmanca tavrının belirleyici etkisi oldu. Sovyetler Birliği'nin Kars ve Ardahan'ı istemesi ve Boğazlar'da üs talebi bilinmeden, Türkiye'nin bu taleplere karşı koyarken yaşadığı büyük sıkıntılar kavranmadan, bağımsızlıkçı Kemalist milliyetçiliğin yerine milliyetçi-mukaddesatçı bir anlayışın yerleştirilmesi ve kabul edilmesi anlaşılabilir.

Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak ve üs talebinin bulunmadığını en katı biçimde savunanlardan biri, Yalçın Küçük'tür.

Yalçın Küçük, 1978 yılında yayımlanan *Türkiye Üzerine Tezler*'in Birinci Kitabı'nda Sovyetler Birliği'nin toprak ve üs taleplerine aşağıdaki biçimde kesinlikle karşı çıkıyordu:

"Sovyetler Birliği, gelişmeleri gerçekçi bir biçimde değerlendirerek, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarından itibaren Türkiye'ye daha güçlü bir dostluk öneriyor. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den Kars, Ardahan ve Artvin ile Boğazlar'da üs istediği yolundaki masal, bu dostluk önerisinin sapıtılmasından doğuyor. Türkiye kamuoyunda ve dünyada, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi tehdit ettiği masalı yaratılmak isteniyor." (Küçük, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler-1, 1908-1978*, 3. Basım, İstanbul, 1980;359)

"Ne Amerikan ne de İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nı bir Sovyet tehdidine inandırmak kolay olmadı (...) Batılılar, en yetkili ağızlarından, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Sovyetler Birliği'ne, daha doğru bir deyişle, Stalin'in kişiliğinde Sovyetler Birliği'ne, Boğazlar'da üs 'ikram' ettiler. Stalin ve Sovyetler Birliği'nin bunlara yanaşmadığını Batılılar çok iyi biliyor. Bu durumda Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nı Sovyetler Birliği'nin toprak isteme masalına inandırmak kolay olmuyor." (Küçük, 1980;369)

"Sovyetler Birliği'nin Boğazlar'da üs istediği masalının arkasında, çok kısa olarak, bunlar var. Bütün bu gelişmeleri çok bildikleri anlaşılan Dışişleri Bakanlığının üst düzeydeki yöneticileri, 1945 yılı Haziran ayında Moskova'da yapılan Sarper - Molotof görüşmesinde, Sovyetler Birliği'nin toprak talebi ile birlikte Boğazlar'da üs isteğini de ileri sürerken bu masalı da yaymaya başladılar. Toprak talebi masalı ile ilgili olarak hayal gücü en geniş bir kimsenin bile toprak talep edildiğini gösterebileceği bir tek belge, yazışma ya da nota mevcut değil. Boğazlar'da üs istediği masalına dayanarak yapılan Sovyetler Birliği notası ise, bu masal çıkarıldıktan tam on dört ay sonra, 1946 Ağustos ayında veriliyor." (Küçük, 1980;374-375)

Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler, 1908-1978* yapıtının ikinci kitabında da bu konuda aynı tezi tekrarlamaktadır (Tekin Yayınevi, İstanbul, 1979).

Yalçın Küçük, bir başka kitabında da "bir soğuk savaş yalanı, Sovyetler Birliği'nin Türkiye' den toprak ve üs talebi" demektedir. (Küçük, Yalçın, "Gündüz Vassaf adında bir geç kalmış Ak'ist", *Kir Teorisi*, Doğu Kitapevi, İstanbul, 2018; 279)

Bu konuda diğer bir örnek, eski TKP'nin en önemli önderlerinden olan Şefik Hüsnü Deymer'in 1946 yılında Sovyetler Birliği'nin talepleri konusunda yaptığı değerlendirmedir. Bu değerlendirmeyi aktaran, Bilal Şen'dir.

Bilal Şen, eski TKP'nin üyesiydi. 1945 İleri Gençler Birliği ve 1951-52 TKP tevkifatlarında hüküm giydi. 1957 yılında itibaren Bulgaristan'da TKP'nin Bizim Radyo'sunda çalıştı. 1965 yılında TKP'deki görevlerine son verildi. 1973 yılında TKP'nin "atılım" döneminde TKP'de yeniden görev aldı. 19 Aralık 2017 tarihinde Moskova'da hayata gözlerini yumdu.

Eski TKP tarihine ilişkin önemli belgeleri yayımlamış olan Bilal Şen, 30 Eylül 2000 tarihinde İstanbul'da kendisiyle yapılan sözlü tarih çalışmasında, 1946 yılında Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'nde Şefik Hüsnü Deymer'le bu konudaki görüşmesini şöyle anlatmaktadır:

"Sovyetler Kars ve Ardahan'ı istedikleri zaman, biz Emekçi Partisindeydik; Emekçi Partisi kadrosu Kars ve Ardahan isteği haberi üzerine (benim bulunduğum Defterdar kolunda, şubesinde hemen hemen üyelerin çoğu biz istifa edeceğiz, eğer böyleyse bu iş diye) Parti içinde büyük bir dalgalanma oldu ve Nail Vahdeti hemen Parti

örgütlerine koştı, arkasına Dr. Şefik Hüsnü'yü aldı. Dr. Şefik Hüsnü bütün gece İstanbul Parti örgütlerinde nutuklar verdi, açıklamalar yaptı, söyleşiler yaptı ve yatıştırdı Parti içindeki memnuniyetsizliği. Sovyetler'in Kars ve Ardahan'ı istediği haberinin yalan olduğunu, bunun bir Gürcü ve Ermeni profesörünün ortaya attığı bir makaleden kaynaklandığını söyledi. Dr. Şefik Hüsnü, ve Boğazlar ile ilgili sorunda orada Sovyetler haklıdır, 2. Dünya Harbi'nde yapılan kimi hatalar Sovyetler'i buna mecbur etmiştir, dedi. Bu konunun yeniden Montrö mukavelesi çerçevesinde görüşülmesinde yarar olduğunu savundu. Bu adamın anti-Sovyetikliğine hiç şahit olmadım." (TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı, TÜSTAV Yay., İstanbul, 2002;155).

Şefik Hüsnü Deymer, Sovyetler'in toprak taleplerinin bulunmadığı söyledikten sonra, Boğazlar'da üs talebini haklı bulmaktaydı. Bu anlayış, Sovyet mandacılığıdır.

Halbuki Sovyetler Birliği İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Türkiye'den Kars ve Ardahan'ı ve ayrıca Boğazlar'da üs talep etmişti. Sovyetler Birliği'nin Türkiye düşmanı tavrı ve eski TKP'nin bu konuda Sovyetler Birliği yandaşı bir tutum izlemesi, Turancuların ve İslamcuların, anti-Sovyet, anti-komünist bir cephede birleşmelerini, "Amerikan dostu milliyetçiliği", "Amerika ile dost ılımlı İslamcılığı" güçlendirdi, milliyetçi-mukaddesatçı anlayışın yayılmasına zemin hazırladı. 1960'lı yıllarda sosyalist hareketin güçlenmesi de, bu iki akımın İslamcılık ağırlıklı Türk-İslam sentezi olarak bütünleştirilmesine neden oldu.

Bu nedenle, 1945 ve 1946 yıllarında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye ilişkin düşmanca tavrını iyi bilmek gerekmektedir.

Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelik düşmanca tavrını, daha o günlerde en doğru ve ayrıntılı biçimde anlatan kişi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'dür.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye düşmanca taleplerini ilk olarak 8 Temmuz 1945 günü İstanbul Hadımköy'de üst düzey komutanların katıldığı gizli bir toplantıda yaptığı konuşmada ele aldı. Bu toplantı ve İsmet İnönü'nün konuşması basına yansıtılmadı, halka duyurulmadı. Sovyetler Birliği'nin talepleri konusundaki çalışmalarda yer almayan bu konuşmanın uzunca bir bölümü aşağıda sunulmaktadır:

"Gazetelerden ajanslardan son vaziyetleri öğrenmişsinizdir. Ruslarla münasebetlerimizi iyileştirmek, iki memleket arasında eskiden olduğu gibi samimi bir dostluk havası içinde yeni bir vaziyet meydana getirmek öteden beri arzumuzdur. Ruslar da bunu arzu eder görünüyorlardı. Bu istikamette Ruslarla icap ederse, İngilizlerle yaptığımız gibi bir ittifak muahedesi kadar ileri bir muahede yapmağı düşündük. Bizim için mükemmel ve ideal denilebilecek hal, bir taraftan İngilizlerle müttefik bulunmak ve diğer taraftan Ruslarla bir ittifak yapmak. Bu, birisinden tecavüze uğrarsak diğer taraftan ittifakı yürütmek, ikisi arasında çıkacak ihtilaflara bitaraf kalmak imkanını veren şekildi. Öteden beri bunu düşündük.

"Bu hal uzun müddet tereddütü mucip oldu ve beklemeğe sebebiyet verdi. Nihayet hususî görüşmelerle zemini hazırlamağa çalıştık ve hazırladığımızı zan ederek Moskova'da görüşmelere başladık. Aylardan beri Rus radyolarında ve matbuatındaki memleketimize karşı dostane olmayan türlü propagandalar gözümüzden kaçmamıştı. Almanlara yardımımızdan, matbuatımızda kendi aleyhlerine yazdığımız yazılardan şikayet ediyorlardı. Biz bir müddet bu propaganda ve şikayetlerden bir samimiyet ve hakikat manası var mıdır diyerek dikkatimizi artırıyor ve gazetelerimize nasihatler veriyorduk. Geçmiş hadiseleri türlü şekillerde izah ediyorduk. Bu devreden sonra konuşmalar başladı. Rus Hariciye Komiseri, dostluk muahedesi kâfi değildir; ileri şekilde ve ittifak muahedesi şeklinde yapalım ve bunun için de evvelâ aramızdaki pürüzlü meseleleri hal edelim, dedi. Pürüzlü meseleleri saydı.

"1) 1921 Kars muahedesi düzeltelim. Bu muahede, Sovyet devletinin zayıf olduğu bir zamanda yapılmıştır. Size arazi terkine mecbur olduk. Ermenistan çok gadre uğramıştır. Size ilhakını tanıdığımız ve eskiden Rusların elinde bulunan vilâyetlerin geri verilmesi lazımdır.

"Sefirimiz daha ilk konuşmada böyle bir mevzuun konuşulacak bir şey olmadığını ve dostluk veya daha ileri bir muahede yapılması düşünülürken böyle tekliflerin beklenilmeyeceğini söyledi. Bunu reddettik. Ondan sonra bunu bıraktılar.

"2) Bu harpte Karadeniz'in emniyeti meselesi için çok endişe duyduk, ızdırıp çektik. Filhakika bu endişelerimiz tahakkuk etmedi. Fakat Karadeniz'in emniyeti bizim için mühim bir noktadır. Aramızda dostluk veya bir ittifak muahedesi olursa, Karadeniz'in emniyeti kendiliğinden sağlanır ve Türk Devleti'nin düşünceleri de size azamî emniyet vermiş olur, dedik. Sizin hüsnüniyetinizden eminiz; yalnız, biz Karadeniz'den dışarı bir devlet tarafından taarruza uğrarsak emniyetimizi sulh zamanından sağlamak durumundayız. Ve bunu şimdiden bir şekle bağlamak lazımdır, dediler. Biz, Boğazları bu harpteki gibi kapatırız, dedik. Buna, gene bu işi şimdiden sağlamak lazımdır, gibi gevelemelerle cevap verdiler. Biz, bu hazırlık ve sağlama işleri nedir, diye

sorduk. Üs mü istiyorsunuz, dedik. Onun gibi bir şey dediler. Katiyen kabul etmeyiz cevabını verdik. O halde kabul etmiyorsanız, harpte bu işi kabul ediniz, dediler. Biz, müşterek bir düşmana karşı harp edeceksak, o vakit Genelkurmayların müşterek müdafaa tertipleri almaları üzerine böyle şeyler olabilir; fakat şimdiden buna bağlanamayız, dedik. Şimdi bu meseleyi de bırakalım, dediler.

"3) Montrö muahedesini tadil lazımdır, dediler. Yeni bir muahede yapabileceklerini söylediler. Fakat biz bu muahedeyi evvela iki memleket arasında hazırlar, sonra müşterek konferans halinde konuşuruz, dediler. Biz, bu muahedenin başka âkidleri de vardır. Bilhassa bunlardan her ikimizin de müttefiki olan İngiltere var; o olmadan konuşamayız, dedik. İşte ilk konuşmalar bu tarzda oldu. Sefirin verdiği cevapları tasvip ettik. Kendilerinde herhangi bir ümit bırakacak mülayim ve gevşek tarzda hiç konuşma yapmamasını teyid ettik. Aynı zamanda Rusların bütün tarihi meselelerini hal etmek için pervasızca bütün zamirlerini ortaya koyar bir vaziyet aldıklarını teşhis ettik.

"İkinci konuşmada tekrar aynı meseleleri tekrarlamaya başladılar, açık kalmış meselelerdir; bunları hal etmeliyiz; bunlardan başka meseleler de vardır tarzında kapalı imalar da yaptılar. Bunların da iç idaremiz, Balkanlar meseleleri gibi şeyler olabileceğini tahmin ediyoruz.

"İlk konuşma 7 Haziran'da ve ikinci konuşma da 14 veya 15 Haziran'da oldu.

"Karşımızdaki ordu, seferber bir ordudur. Bulgaristan'dan ve Kafkasya'dan karşımızda bulunmaktadır. Bu devrede Rusların derhal harekate geçme ihtimalleri varsa, bunu emniyetle karşılamak için ve politik müzakereler sırasında hazırlıksız bulunmamak için kısmen seferberlik yapmayı bile düşündük. Ve bunu uzun boylu etüd ettik. İş askerî hazırlık devrine intikal ettirirsek hadiseleri tacil ederiz, dedik. O kadar vahim bir vaziyet de yoktur. İhtiyatlı hareket daha doğrudur. Askerlik bakımından pek büyük kazancımız da olmayacaktır. Baskınlara karşı tertiplenmiş ve hazır durumda bulunuyoruz. Şarkta genel seferberlik yapıp bütün kuvvetlerle yığınak yapılmadan kâfi emniyet zaten istihsal olunamaz. Onun için politik münakaşa sırasında hadiseleri vahim bir hale getirmeyelim, dedik.

"O zamandan beri İngiliz ve Amerikalılarla temastayız. Her iki devlet ve bilhassa İngilizler daha kati ve tereddütsüz olarak Rus isteklerini kâmilten haksız bulmaktadırlar. Türkler, haklı olarak efkârı umumiyenin tasvibine mazhar olacaktır, demektedirler. Belki evvela Üçler toplantısında mesele konuşulacaktır. Bu meseleden de bütünümüzle ve haysiyetimizle çıkmak ve Rus taleplerinden hiç birini yerine getirmemek ümidi fazladır.

"Rusların bu taleplerini ortaya koymalarının ne gibi sebeplere dayandığını ararken hayli zorluklara uğradık. Bu gibi diplomatik münakaşalar, askerî harekate hazırlık zamanında yapılacak şeylerdir. Ruslar taarruz edeceklerse her hangi bir hudut hadisesini veya gazete yazısını bahane etmeleri mümkündür. Madem ki hazır olmalarına rağmen böyle bir harekete geçmediler, o halde neden bu talepleri ortaya attılar ve böyle bir red cevabı aldılar.

"Müttefiklerimize, aralarında böyle meseleler konuşulup konuşulmadığını sorduk. Yalta'da Boğazlar üzerinde bir konuşma olmuş; Ruslar Montro'nün tadilini ileri sürmüşler; halbuki bu işler yalnız Rusya ile olmaz. Mesela, Japonya da Rusya kadar ilgilidir.

"Bir tahmine göre, Ruslar, kendileriyle iyi münasebetleri korumak arzumuzun ve memleket içinde bunu politik esas tutan bir fikir cereyanının bulunduğu kanidirler. Ondandır sonra memleket içindeki bazı görüşleri, Meclis münakaşalarını ele alan Ruslar, bu gibi ağır şartları meydana kati olarak çıkarırlarsa Türk efkârı umumiyesine dehşet ve telaş salmak ve memleket içinde çöküntü yapmak suretile enternasyonal bir ihtilâta meydan vermeden ve silah patlatmadan arzularını tahakkuk ettirmeyi düşünebilirler. Rusların böyle bir düşünceye kapıldıklarını düşünenler çoktur ve esaslıdır. Türk efkârı umumiyesi Ruslarla olan vaziyetimizi, Avrupa'dan aks eden havadisler şeklinde gazetelerle esas mesele olarak oraya intikal ettirmişlerdir.

"Bu vaziyet, bizim içten çökmemiz, ordumuzla, milletimizle merkezden vereceğimiz bir karara göre dişimizi tırnağımıza takarak sonuna kadar her şeyi göze alacağımız kanaati mevcut oldukça, biz bu işin içinden salimen çıkacağız. Meselenin esası budur.

Daha dün San Fransisko'da elli millet birbirinin toprak hükümlerine riayet edeceklerine dair imza koymuştur. Ertesi gün böyle bir hareket, bütün dünya efkârı umumiyesine meydan okumak demektir.

"Şayet bir harekete tevessül ederlerse, milletimiz sonuna kadar müdafaa azmini gösterecektir. Bu suretle bütün dünyayı yanımıza almış oluruz. Böyle bir memleket herkesin sevgi ve sempatisini celbeder. Şimdiye kadar harici temaslarımızla aldığımız malumat, bize teminat verecek derecededir. Fakat bunda da fazla hayale kapılmamalıyız. Muharebeye girmek için nasıl kılı kırk yardı ise, diğerleri de öyle yapabilirler. İlk anlarda bizim yanımızda kimse bulunmadığı halde dahi gene dayanırsak bütün dünyayı yavaş yavaş yanımıza alırız.

"Rusların uğradıkları bu kadar ısraptan sonra yeni bir macera aramaları ihtimali kuvvetli değildir. Esasen bütün milletlerin hayatı birbirine karşı daha elverişli fırsatlar aramakla geçer. Onlar da böyle yapabilirler.

"Mesele ne kadar mühim olursa olsun, iş onun bütün ehemmiyetini kavramakta ve icap eden tedbirleri almakta zerre kadar tereddüt etmemektedir. Biz de böyle yapıyoruz. Sizlerin de bunları küçük rütbeli subaylara,

erlerimize anlatmanız ve icap ederse muharebe meydanında Türk Milletinin bu kararını fiilen ispat etmeniz lazımdır.

“Uzun muharebe senelerinde bu cephede bulunan Ordumuz mütemadi yorgunluklar, zahmetler ve mahrumiyetler çekti. Siz böyle yaşadınız. Fakat, görüyorsunuz ki hazırladığımız hatlar, aldığımız tedbirler, memleketimiz bir gün müşkül durumda kalır diye boşa çıkmamıştır. Millet, aydınlarımızdan bu yolda daha büyük anlayış göstermiştir. (...)

“Büyük mücadele zamanları Orduyu en çok işgal eden ve zihnini yoran noktalardan biri de memleketteki iç cereyanlardır. Hiç şüphe etmeyiniz ki Ruslar, geniş bir dahilî propaganda ile çalışmaktadırlar. Fakat umduklarını alamamışlardır. Üç beş kişinin şikayetini dinleyerek memleket hakkında karar veriyorlar. Dertlerimizi biliyorlar. Dertlerimizi hep birbirimize anlatırız. Fakat memleket davası olunca derttop olur ve kendimizi koruruz. Memleket içindeki geniş münakaşalardan ve gazetelerin türlü istikametlerdeki yazılarının tesirlerinden kendinizi korumalısınız. Siz büyük rütbeli subaylar kendinizi koruyabilirsiniz, küçüklerinize de aynı fikri aşılayabilirsiniz.” (Turan, İlhan (der.), İsmet İnönü, Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler, 1944-1950, TBMM Yay., Ankara, 2003;34-39)

Devlet kadrolarıyla yakın ilişkisi olan Hüseyin Cahit Yalçın 8 Temmuz 1945 tarihli *Tanin Gazetesi'*nde “Rusların Boğazlarda Ne İstedğini Avrupa Hâlâ Anlayamıyor” başlıklı bir yazı yayımladı. Yazının bir bölümü şöyleydi:

“Rusların istediği şey, Boğazlara Avrupalı ve Amerikalıları, yani rakiplerini ve düşmanlarını getirmek değil, Boğazlara yalnız başlarına sahip ve hâkim olmaktır. Türkiye hükümetinin vücudunu ortadan kaldıramadıkları için Türkiye'nin istiklâlini ve hürriyetini ortadan kaldırıp kendilerine bağlamak, nüfuz ve himayeleri altına almak ve istila emelleri için Boğazları bir üs olarak kullanmak politikasını değişmez bir düstur halinde öteden beri takip etmektedirler. Gaye bizi Avrupa'dan ve Garb'dan ayırmaktır. Garb'ı Boğazlara getirmek değildir.” (Tanin,8.7.1945)

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 9 Temmuz 1945 günü de İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleştirilen çok dar katılımlı bir toplantıda yaptığı konuşmada da Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerinde yaşanan sorunları anlattı:

“Acep talepler derhal askerî bir hareketin arifesi midir? Çünkü bunlar ancak askerî bir hareket vesilesidir. Bu safhayı önlemek için kısmen seferberliği ciddi düşündük. Mesele, enternasyonal politik sahaya geçeceğinden bu sahadan çıkmasını diye bu seferberlikten vazgeçtik. Ruslara haber vermeksizin İngiliz ve Amerikalılarla temas ettik. Konuşma halindeyiz.

“İngilizler bize hiçbir sitem yapmaksızın hareket hattımızı tasvip etti.

“Amerikalılar, ittifakımız olmadığından bitarafane ve askerî ihtilâl olmayacak şekilde çalıştılar. Tahminim bu mesele Üçler Konferansında başlıca konu olacaktır.

“Meselenin şimdiye kadar olan ihtimalleri gölgede bırakacak kadar ağır olduğunu takdir ediyoruz. Karşı taraf hakikaten mücadeleye karar vermiş ise, ne kadar büyük kuvvetleri olursa olsun bu hayatî meselemizde memleket varlığını müdafaa için kati karardayız.

“Gerek moral gerek hukuken hak bizim tarafta, bütün haksızlıklar karşıdadır. İngilizlerle, Amerikalılarla olan vaziyetimiz ümit vericidir.

“Moral ve hak bir tarafta olarak nispetsiz kuvvetler arasındaki bu mücadelede muvaffakiyet ihtimali milletçe gösterilecek metanete ve askerî sahada fedakarlık ve mücadele azmine bağlıdır. Gerek politik gerek diğer hazırlıklara rağmen milletçe çözümlenmez, sonuna kadar varlığını muhafaza için mücadele azmi olursa, bize muahede ile bağlı olanlar yanımızda olmasalar bile yavaş yavaş bize dönerler.

“Meselenin silahlı mücadeleye girmeden halli ihtimali yok değildir; politik yoldan başarılı bir surette halledilmesi de mümkündür. Gerek çarpışma ile gerek politika mücadelesinden meselenin haysiyet ve şerefimizle hallinde kuvvetli ümitteyim.

“Reddimiz karşısında askerî harekete derhal geçmek niyetleri yoksa bu talebi niye yapmışlar? Bu sefer politika yolu ile hal olursa bile daha müsait zamanı ve fırsatı bekleyecekler. Amma biz de daha iyi zamanı bekleyeceğiz. Haklı olduğumuz için politika yolu ile halletmek çaresine bakacağız; şimdiye kadar bu şekilde birçok başarılar elde edilmiştir. Almanlar ve İtalyanların da bize karşı türlü hesapları vardı, ama nerede kaldı? Rusların da bu meseleyi bilerek ihtiyatlı hareket edecekleri varittir. Rusların politikaları böylece daha ziyade nazarımızda açıklanmış olmakla beraber ilerideki fırsatları bekleyecekleri hali, beni ve bizim milletimizi huzurdan mahrum etmez. Ancak ona göre bir takım politik ve askerî tedbirleri icap ettirir.

“Dikkati celbeden nokta: Derhal harekete başlamayacaklarsa bu zamir ve fikirleri şimdiden ortaya atmak neden? Herhangi bir gazete polemiğini bahane edebilirdi. Asıl göze çarpan cihet silah patlamadan bir tazyik altında, bu memleketi çözüntüye sevk edebilir miydi, idi. Bu memlekette Ruslarla iyi münasebet ve dostluk politikası lazımdır, diye cereyanlar vardır. Son zamanlarda belki zayıf bir hükümet idaresi fikri bu şartlar altında onlara ümit vermiştir. Memleketin içeri idaresinde nesinden ümitlenmişlerdir. Tafsil etmeğe çalıştığım bu vaziyeti arkadaşlarımın iyi kavramasını isterim. Almanya harbi bittikten beri matbuatımızın halinden mi ümitlendiler? Garp anlayışı ölçüsü ile bundan ümitlenecek bir şey yok amma, bu memleket bu kadar öze, bu kadar tahrike dayanmaz, kanaatine düşmüşlerdir. Hakikatte biz söze çok dayanamayız. Ancak biz medenî bir milletin, memleketin dayanacağı kadar söze dayanmamıza alışmak lazımdır.” (Turan,2003;40-42)

Türkiye'nin askeri ve idari kadroları, böylece, ilk kez Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ağzından Sovyetler Birliği'nin taleplerini öğrenmiş oldu.